

УДК 005:658.71/.75:061.2

JEL H53

DOI 10.32782/2786-8273/2025-8-25

Цисар І.О.

здобувач третього рівня вищої освіти,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9718-4351>

Ihor Tsysar

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАКУПІВЕЛЬ В НЕКОМЕРЦІЙНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ

PROBLEMATIC ASPECTS OF ENSURING THE TRANSPARENCY OF THE PROCUREMENT MECHANISM IN NON-PROFIT CIVIC ORGANIZATIONS IN UKRAINE

Анотація. Висвітлюються проблеми прозорості механізмів закупівель у некомерційних громадських організаціях (НГО), які працюють у складних умовах через відсутність законодавчо уніфікованих стандартів. Проаналізовані основні порушення, що виникають у тендерних закупівлях: дискримінаційні вимоги до учасників, неправильне використання тендерних майданчиків, непрозора звітність та переваженість фахівців. Визначені причини та наслідки таких порушень. Пріоритетна увага приділяється цифровим технологіям, які мають потенціал адаптації до потреб НГО. Розглянуті перспективи впровадження штучного інтелекту для оптимізації закупівель. Запропоноване створення уніфікованого механізму закупівель, що відповідає міжнародним стандартам, сприятиме зменшенню корупційних ризиків і посиленню довіри до НГО з боку донорів, громадськості та міжнародних партнерів.

Ключові слова: механізм закупівель, управління закупівлями, некомерційні гуманітарні організації, громадські організації, благодійні фонди, тендерні майданчики, контрагент.

Abstract. Introduction. Non-governmental organizations (NGOs) in Ukraine play a critical role in humanitarian and social initiatives. However, their procurement processes lack standardized mechanisms, which creates significant risks of corruption, inefficiency, and mistrust from international donors. Current legislation does not adequately regulate NGO procurement, leaving them reliant on internal policies or donor agreements. Such inconsistencies hinder their ability to operate transparently and maintain accountability in public procurement. **Purpose.** The study aims to justify approaches for developing unified procurement policies tailored for Ukrainian NGOs and charitable foundations. These policies should align with international standards and ensure transparency, efficiency, and accountability, thereby improving collaboration with international donors. **Methods.** The research employs a systematic analysis of procurement mechanisms in Ukrainian NGOs and examines international best practices, such as the United Nations Global Marketplace (UNGMP) and procurement systems in the USA. The study also incorporates a review of digital tools like Prozorro and explores the application of artificial intelligence (AI) in optimizing procurement workflows. Field data from Ukrainian tender platforms and monitoring of NGO procurement practices were used to identify common violations and challenges. **Results.** The study identifies major issues in NGO procurement processes, including discriminatory requirements for tender participants, improper use of tender platforms, and insufficient reporting practices. NGOs often fail to fully utilize digital procurement tools, and manual documentation processes overwhelm procurement specialists, leading to procedural errors. The research highlights the potential of platforms like Prozorro and AI-based solutions to enhance transparency and reduce administrative burdens. Furthermore, the absence of legally binding procurement standards for NGOs exacerbates these challenges. The findings support the need for a unified procurement mechanism to standardize procedures, mitigate risks, and enhance trust in NGOs. **Conclusion.** Transparent procurement processes are essential for ensuring the effective use of donor funds and reducing corruption risks in NGOs. The study recommends the development of a unified procurement mechanism that incorporates international standards, leverages digital technologies, and adapts to local NGO contexts. Such reforms would enhance the reputation of Ukrainian NGOs, strengthen partnerships with international donors, and enable better resource allocation for humanitarian projects. Future research should focus on integrating these mechanisms into Ukrainian legislation and providing training programs for NGO procurement specialists.

Keywords: NGO procurement, transparency, tender platforms, corruption risks, artificial intelligence, procurement mechanism, international donors, counterparty.

Постановка проблеми. Прозорість і підзвітність у сфері публічного управління завжди викликали багато запитань, і здійснення закупівель у некомерційних громадських організаціях (НГО) і благодійних фондів (БФ), особливо локальних, не є виключенням через досить великі корупційні ризики. Внаслідок цього міжнародні організації не схильні до співпраці з вітчизняними локальними НГО і БФ, що ускладнює їхню ефективну діяльність. Окрім корупційного

ризиком, ці організації мають обмежені бюджети та недостатні ресурси, тож, хоча вони мають дотримуватися суворої звітності для донорів і мати зрозумілі й прозорі внутрішні процедури для забезпечення високої ефективності функціонування, локальні НГО та БФ не розробляють уніфікованого науково обґрунтованого механізму закупівель. Внаслідок відсутності такого механізму, кожна з цих організацій діє на власний розсуд, не має дієвого організаційно-економічного меха-

нізму управління закупівлями і не провадить навчання фахівців у галузі закупівель єдиної методики проведення торгів.

Україна активно впроваджує цифрові засоби публічного управління, в тому числі електронні платформи для публічних закупівель. Наприклад, система Prozorro, яка демонструє високу ефективність завдяки принципу «усі бачать усе», має потенціал для того, щоб стати основою для створення платформи для закупівель в НГО і БФ, але цей механізм законодавчо не адаптований до особливостей таких організацій.

Отже, дослідження проблеми створення ефективного уніфікованого механізму закупівель в НГО і БФ є актуальним в умовах посилення ролі гуманітарних і благодійних організацій в Україні в реаліях сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що на даний момент наукових досліджень з питань вдосконалення механізму закупівель у міжнародних та локальних гуманітарних НГО і БФ, які діють на території України, немає. Закон України «Про публічні закупівлі» [11] передбачає механізм регулювання закупівель в таких організаціях лише для окремих випадків, які не є переважними на практиці. Більшість наукових праць, які присвячені питанню прозорості закупівель в НГО і БФ, стосуються міжнародного досвіду. Ці теми у своїх працях підіймали представники європейської науки (Найджел Уайльд, Лі Чжоу (Великобританія) [6], Крістіан Ванкмюллер та Джеральд Райнер (Австрія) [5], дослідники з країн-реципієнтів допомоги (Джейн Квін Омвенга (Кенія) [2], Мбонігаба Селестін [1] (Руанда)) та ін. Дослідження практичної спрямованості, які проводить Transparency International, висвітлюють основні виклики в управлінні закупівлями, серед яких те, що НГО часто стикаються з тими ж корупційними ризиками, що і державні установи [7].

Метою статті є обґрунтування підходів до створення закупівельних політик і забезпечення прозорості механізму закупівель у вітчизняних локальних НГО і БФ для покращення їхньої взаємодії з міжнародними організаціями, які працюють в Україні.

Вклад основного матеріалу дослідження. Прозорість і підзвітність є важливими принципами в процесі закупівель, які покликанні забезпечити доцільність використання коштів донорів, а також у запобіганню корупційним проявам і зловживанням.

Не зважаючи на реформування системи публічних закупівель в Україні, Закон України «Про публічні закупівлі» [11] недостатньо врегулює порядок закупівель в НГО і БФ. Громадські організації (ГО) здебільшого керуються власними статутними документами, внутрішніми положеннями про закупівлі або умовами грантів, за якими здійснюється їхнє фінансування. Якщо ГО отримує фінансування від міжнародних донорів чи програм, які фінансуються урядами інших країн, умови закупівель також переважно регулюються договорами з донорами або грантовими вимогами, але через обмежені бюджети на розвиток самої процедури закупівель, короткі терміни проведення торгів та великий перелік вимог до звітності за витрачені кошти донорів, керування закупівлями в НГО стає складним завданням і впливає на порушення фахівцями в галузі закупівель деяких загальноприйнятих процедур через велике навантаження монотонною роботою. Відсутність ефективного механізму управління

може призвести до непродуктивних витрат, розтрата коштів і непрозорості процедур, що є критичними для діяльності НГО та БФ і може привести до скорочення зовнішнього фінансування. Прозорість же діяльності НГО чи БФ і зрозумілість їхніх внутрішніх процедур позитивно впливає на репутацію такої організації, що в свою чергу дозволяє залучити більше донорів.

ГО під час здійснення діяльності у сфері закупівель діють у межах своєї внутрішньої політики або зобов'язань перед донорами, а не в межах вказаного Закону [11] крім випадків, коли фінансування здійснюється за кошти державного або місцевого бюджету. Проведений моніторинг тендерних майданчиків дозволяє зробити висновок, що чим менша НГО чи БФ або чим менша сфера зональної відповідальності організації, тим важче знайти звітні документи за результатами проведених торгів.

В міжнародних ГО для забезпечення прозорості процесу закупівлі часто використовується «Динамічна система закупівель» (Dynamic Purchasing system) – електронний спосіб закупівлі, передбачений зокрема, в ст. 34 Директиви ЄС №24 [12] як зручний для нескладних послуг і товарів, які зазвичай і постійно доступні на ринку від чисельних продавців. Дана система нажаль не адаптована під реалії і законодавство України, тому частіше ускладнює механізм конкурсних закупівель локальним НГО і БФ, ніж покращує його.

Однією з основних проблем, що виникають у функціонуванні фінансово-економічного механізму закупівель в Україні, є нестабільність та недосконалість законодавства, що регулює організацію та проведення процедур закупівель [8]. Попередні дослідження показали, що звітність в більшості організаціях має системний, але хаотичний характер, не визначено чітких критеріїв та механізмів, кожна проведена закупівля включає в себе велику кількість монотонної системної роботи, а запрошення контрагентів до прийняття участі в тендері більше схоже на розсилку листів добре відомим суб'єктам підприємницької діяльності, а не структурований пошук у систематично оновлюваній базі даних щодо постачальників. Фахівці в галузі закупівель (закупівельники) приділяють багато робочого часу оформленню документів, а не проведенню якісних прозорих закупівель.

Міжнародні організації разом з Міністерством економіки України розглядають можливість застосування штучного інтелекту (ШІ) у державних закупівлях, але цей механізм поки що перебуває на початковій стадії, де ШІ використовують переважно як помічника на різних стадіях процесу закупівлі:

- 1) під час підготовки тендерної документації ШІ надає підказки до заповнення шаблонних документів
- 2) при комунікаціях з учасниками тендеру – чат-бот надає відповіді, спираючись на прописані вимоги до закупівель та законодавчу базу;
- 3) при оцінці пропозицій відбувається автоматична оцінка комерційних пропозицій, але на даний момент остаточне рішення щодо переможця приймає людина;
- 4) при управлінні договорами ШІ задіяний у генеруванні звітів, інвойсів та документів про прийняття продукції.

ШІ у процесі закупівель зручний для виявлення порушень установлених процедур з боку людини, але він не може бути використаним у НГО і БФ без

чітко прописаного для таких організацій механізму закупівель.

Закупівельники НГО і БФ стикаються з великим обсягом монотонної роботи, яка також потребує уважності до деталей під час перевірки конкурсних документів від учасників і займає лівову частку часу й службових обов'язків.

Проводячи дослідження із вивчення запрошень на участь у конкурсних торгах НГО і БФ на тендерних майданчиках України та досліджуючи звіти даних торгів, можна виділити наступні типові порушення (табл. 1).

Основною загальноприйнятою вимогою до процесу закупівель в НГО і БФ є наявність трьох і більше постачальників в тендерній процедурі. Саме в момент пошуку учасників для участі в тендерних торгах і виникає найбільший корупційний ризик і ризик непрозорості пошуку контрагентів.

Одним з вдалих прикладів забезпечення прозорості закупівель і мінімізації корупційних ризиків є глобальний ринок ООН (United Nations Global Marketplace, UNGM). UNGM – це портал закупівель системи ООН, що містить бази даних закупівель ООН і спільноту постачальників [4]. UNGM виконує роль єдиного вікна, через яке потенційні постачальники можуть зареєструватися для співпраці з 20 агентствами ООН, які використовують UNGM як реєстр постачальників. Ці агентства охоплюють 95% усіх закупівель ООН, тому UNGM є чудовою платформою для представлення ваших товарів і послуг багатьом організаціям, країнам і регіонам ООН, заповнивши лише одну реєстраційну форму.

Платформа також дозволяє постачальникам підписатися на сервіс повідомлень UNGM й отримувати інформацію щодо майбутніх тендерів на електронну пошту. UNGM сприяє обміну інформацією про постачальників між агентствами ООН, адже дані про них стають загальнодоступними. UNGM також є важливим інструментом закупівель, що використовується для попереднього відбору постачальників для участі в конкурентних торгах [4].

Ще одним прикладом прозорості закупівель і мінімізації корупційних ризиків у діяльності неурядових

організацій є система закупівель у США. Організації, які працюють з державними грантами, зобов'язані дотримуватися стандартів, які встановлені Офісом управління та бюджету США (*Office of Management and Budget – OMB*) [3]. НГО зобов'язанні дотримуватися прозорості при проведенні конкурсних торгів, що забезпечується завдяки розвиненій системі звітності та обов'язкового аудиту закупівель. Самі ж закупівлі відбуваються на різних платформах (напр., *FedBizOpps*), які забезпечують публічність і прозорість через надання відкритого доступу до результатів торгів і умов контрактів. Крім цього, в США однією з умов для НГО, які отримують фінансування від федерального уряду, є обов'язкове розміщення інформації про тендер на платформі для торгів.

Також, слід відзначити, що в США приділяють велику увагу до боротьби з корупцією і зловживаннями з боку некомерційних організацій, особливо коли останні працюють з державними грантами. Від НГО вимагається надання звітів про використання грантових коштів, а також документальне підтвердження кожного етапу закупівельного процесу.

Процес будь яких електронних закупівель включає в себе декілька основних етапів (рис. 1)

Враховуючи типові порушення під час конкурсу торгів, беручи до уваги послідовність етапів процесу електронних закупівель, та керуючись вимогами донорів і грантодавців, можна зробити висновок, що на прозорість механізмів закупівель в локальних НГО України впливають два чинники:

- державна політика у сфері публічних закупівель;
- внутрішні політики та правила НГО і БФ.

Державна політика впливає на прозорість механізму закупівель в НГО і БФ через відсутність врахування специфіки подібних організацій у чинному законодавстві у сфері публічних закупівель. Також держава не зобов'язує всіх НГО і БФ публікувати запрошення до участі у своїх тендерах на єдиному тендерному майданчику (порталі).

До внутрішніх чинників, які впливають на прозорість механізму закупівель, відносяться відсутність уніфікованих внутрішніх політик та правил щодо про-

Таблиця 1

Типові порушення під час закупівель в НГО

Тип порушення	Опис порушення
<i>Правопорушення в документації конкурсних торгів</i>	замовники не вказують спосіб документального підтвердження фінансової та/або технічної спроможності контрагента на першому етапі відбору (запиті комерційних пропозицій). Це призводить до того, що учасники надають найвигіднішу комерційну пропозицію за ціною товару, але отримують відмову у процедурі закупівлі через відсутність документів які замовник вимагає після проведення торгів. Всі необхідні вимоги до учасників замовник визначає самостійно, але не завжди оголошує ці вимоги в запиті цінних пропозицій.
<i>Правильність використання тендерних майданчиків</i>	більшість НГО використовує тендерні інтернет-майданчики лише для публікацій оголошень про тендер, а саму тендерну процедуру проводять на інших ресурсах або іншими методами, які прописані у внутрішніх документах ГО. Результати таких торгів рідко висвітлюють на тендерних майданчиках
<i>Встановлення в документації конкурсних торгів вимог, що дискримінують та зменшують кількість потенційних учасників</i>	найчастішою вимогою з боку НГО є те, що брати участь у конкурсних торгах мають право лише фізичні особи – підприємці 3 групи, які не є платниками ПДВ; менш поширеними є вимоги щодо певного річного обігу у учасників та щодо наявності в учасника досвіду роботи з НГО [8].
<i>Неправомірне відхилення замовниками пропозицій конкурсних торгів</i>	відхилення замовниками пропозицій конкурсних торгів можуть відбуватися через «формальні порушення», наприклад через те, що відсутня нумерація аркушів, печатка при завір'янні копії документа тощо

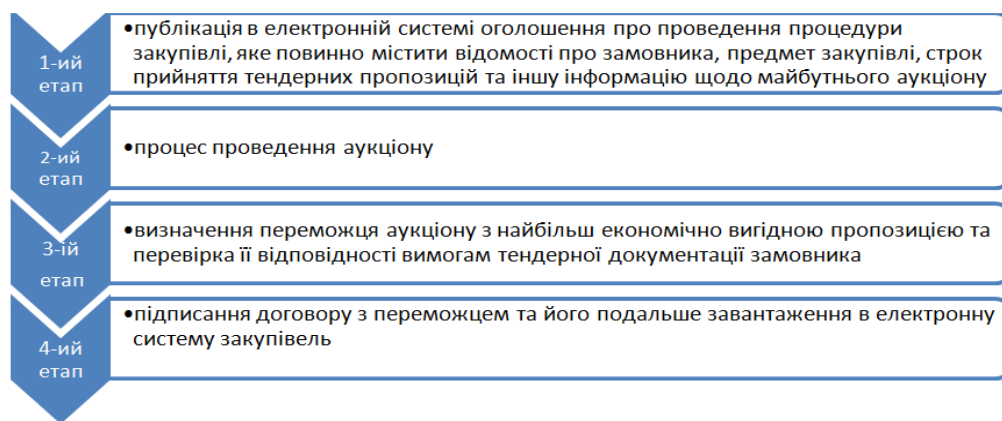

Рис. 1. Етапи процесу електронних закупівель

Джерело: сформовано за [10]

ведення конкурсних торгів і відсутність обов'язкового навчання фахівців в галузі закупівель цим політикам.

Взаємодія вітчизняних локальних НГО і БФ з міжнародними донорами чітко показала важливість прозорості механізму закупівель, особливо в умовах сьогодення. Але донори стикаються з бюрократичними бар'єрами та законодавчою неврегульованістю закупівель. Для вирішення цих проблем потрібна спільна робота державних інституцій, громадськості і міжнародних організацій. Міжнародні організації не завжди готові до роботи в Україні через різноманіття та масштаби соціальних та економічних проблем, які виникають у постраждалих від війни українців, особливо якщо врахувати «локальний контекст». В таких випадках більш ефективними можуть стати локальні НГО і БФ, але більшість з них не мають досвіду роботи з міжнародними донорами, а їхні внутрішні політики і правила закупівель і розподілу ресурсів не відповідають вимогам міжнародних організацій. Тому великі донори відмовляються працювати з

локальними НГО і БФ, що унеможлиблює гуманітарну діяльність в окремих регіонах.

Висновки. Прозорість закупівель є запорукою ефективного використання коштів донорів для вирішення локальних гуманітарних проблем, а також сприяє запобіганню корупційних ризиків, що є важливою складовою для підтримки довіри до гуманітарних НГО і БФ з боку міжнародних донорів і мешканців окремих громад. На сьогодні не існує єдиних вимог до діяльності локальних НГО і БФ у сфері публічних закупівель. Кожна з таких організацій лише починає процес адаптації до вимог міжнародних донорів, але постійна зміна політик і підлаштування під вимоги кожного донора є довгим процесом, який вимагає дослідження і розробки уніфікованого механізму закупівель, який буде відповідати міжнародним стандартам, чинному законодавству України і дозволить покращити репутації українських НГО серед міжнародних гуманітарних організацій та донорів.

Бібліографічний список:

1. Celestin M. NGOs as Contributing Factor to Local Communities' Development in Rwanda. An Overview of Care International in Bugesera District. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*. 2021. No. 4 (6). P. 819–831. DOI: <https://doi.org/10.47191/jefms/v4-i6-18> (дата звернення: 19.01.2025).
2. Mbiu P.W., & Omwenga D.J. Procurement practices affecting implementation of projects by international non-governmental organizations in Kenya. *International Journal of Novel Research in Marketing Management and Economics*. 2015. Vol. 2 (2). P. 45–62. URL: <https://www.noveltyjournals.com/upload/paper/PROCUREMENT%20PRACTICES%20AFFECTING-249.pdf> (дата звернення: 15.01.2025).
3. National archive Code of Federal Regulations. URL: <https://www.ecfr.gov/current/title-2/subtitle-A/chapter-II/part-200/subpart-D/subject-group-ECFR45ddd4419ad436d/section-200.318> (дата звернення: 15.01.2025).
4. United Nations Global Marketplace. Координаційна рада керівників системи ООН. URL: <https://unsceb.org/un-global-marketplace#:~:text=The%20United%20Nations%20Global%20Marketplace,type%20of%20goods%20and%20services> (дата звернення: 19.01.2025).
5. Wankmüller C., & Reiner G. Identifying Challenges and Improvement Approaches for More Efficient Procurement Coordination in Relief Supply Chains. *Sustainability*. 2021. No. 13 (4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su13042204> (дата звернення: 15.01.2025).
6. Wild Nigel & Zhou Li. Ethical procurement strategies for International Aid Non-Government Organisations. *Supply Chain Management: An International Journal*. 2011. No. 16. P. 110–127. DOI: <https://doi.org/10.1108/13598541111115365> (дата звернення: 19.01.2025).
7. Індекс сприйняття корупції – 2023. Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryynattya-koruptsiyi-2023> (дата звернення: 19.01.2025).
8. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 640 с.
9. Платформа закупівель zakupivli.pro. URL: <https://zakupivli.pro/commercial/tenders/r-ua-2025-01-16-1000105-k> (дата звернення: 20.01.2025).
10. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків : Постанова КМУ від 24 лютого 2016 р. № 166. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-p#Text> (дата звернення: 19.01.2025).
11. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 08.05.2024).

12. Про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС : Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text (дата звернення: 19.01.2025).

References:

1. Celestin M. (2021). NGOs as Contributing Factor to Local Communities' Development in Rwanda. An Overview of Care International in Bugesera District. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, no. 4 (6), pp. 819–831. DOI: <https://doi.org/10.47191/jefms/v4-i6-18> (accessed January 19, 2025).
2. Mbiu P. W., & Omwenga D. J. (2015) Procurement practices affecting implementation of projects by international non-governmental organizations in Kenya. *International Journal of Novel Research in Marketing Management and Economics*, no. 2(2), pp. 45–62. Available at: <https://www.noveltyjournals.com/upload/paper/PROCUREMENT%20PRACTICES%20AFFECTING-249.pdf> (accessed January 15, 2025).
3. National archive Code of Federal Regulations. Available at: <https://www.ecfr.gov/current/title-2/subtitle-A/chapter-II/part-200/subpart-D/subject-group-ECFR45ddd4419ad436d/section-200.318> (accessed January 15, 2025).
4. United Nations Global Marketplace. Available at: <https://unsceb.org/un-global-marketplace#:~:text=The%20United%20Nations%20Global%20Marketplace,type%20of%20goods%20and%20services> (accessed January 19, 2025).
5. Wankmüller C., & Reiner G. (2021). Identifying Challenges and Improvement Approaches for More Efficient Procurement Coordination in Relief Supply Chains. *Sustainability*, no. 13 (4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su13042204> (accessed January 15, 2025).
6. Wild Nigel & Zhou Li. (2011) Ethical procurement strategies for International Aid Non-Government Organisations. *Supply Chain Management: An International Journal*, no. 16, pp. 110–127. DOI: <https://doi.org/10.1108/13598541111115365> (accessed January 19, 2025).
7. Corruption Perceptions Index – 2023. Transparency International Ukraine. Available at: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryinyattya-koruptsiyi-2023> (accessed January 19, 2025).
8. Klets L. E. (2007) *Biudzhetni menedzhment : Navchalnyi posibnyk [Budget management: Textbook]*. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 640 p. (in Ukrainian)
9. Procurement platform zakupivli.pro. Available at: <https://zakupivli.pro/commercial/tenders/r-ua-2025-01-16-1000105-k> (accessed January 20, 2025).
10. Pro zatverdzhennia Poriadku funktsionuvannia elektronnoi systemy zakupivel ta provedennia avtoryzatsii elektronnykh maidanchykyv : Postanova KМУ vid 24 liutoho 2016 r. № 166 [On approval of the Procedure for the functioning of the electronic procurement system and authorization of electronic platforms: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-p#Text> (accessed January 19, 2025).
11. Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25 hrudnia 2015 r. № 922-VIII [On public procurement: Law of Ukraine]. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (accessed January 19, 2025).
12. Pro publichni zakupivli ta pro skasuvannia Dyrektyvy 2004/18/Yes : Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady 2014/24/Yes vid 26 liutoho 2014 roku [On public procurement and repealing Directive 2004/18/EC: Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text (accessed January 19, 2025).

Стаття надійшла до редакції 29.01.2025